

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST

© Zdeňka Králíčková, 2008

PRAMENY

- LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD (č. 2/1993 Sb.)
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.)
- ZÁKON O RODINĚ
z. č. 94/1963 Sb., ve znění zejména z. č. 91/1998 Sb.
- OBČANSKÝ ZÁKONÍK
z. č. 40/1964 Sb.
- PŘIPRAVOVANÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK
 - www.justice.cz
 - 2. část RODINNÉ PRÁVO

2

LITERATURA

- Hrušáková, M., Králíčková, Z.: České rodinné právo. 3. vyd. Brno: MU, 2006.
- Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Komentář. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005.

3

POJEM, ÚČEL, OBSAH, VZNIK, MODIFIKACE, ZÁNİK

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST

4

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST: POJEM A ÚČEL

- SOUKROMOPRÁVNÍ INSTITUT
- §§ 31 - 37a ZOR, § 44 ZOR
- SOUBOR PRÁV A POVINNOSTÍ NÁLEŽEJÍCÍCH PLNĚ „SVĚPRÁVNÝM“ RODIČŮM NEZLETILÉHO DÍTĚTE
 - K OCHRANĚ NEZLETILÉHO DÍTĚTE A JEHO PRÁV A K JEHO VÝCHOVĚ
 - K REALIZACI RODIČOVSTVÍ
- CÍL: ROVNOVÁHA V SOUKROMOPRÁVNÍCH POMĚRECH

5

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST: OBSAH

§ 31/1 a), b), c), § 31/2 ZOR

- A) VÝCHOVA V ŠIRŠÍM SLOVA SMYSLU
- B) ZASTUPOVÁNÍ NEZLETILÉHO DÍTĚTE
- C) SPRÁVA JMĚNÍ NEZLETILÉHO DÍTĚTE

6

ad A) VÝCHOVA

- PÉČE O NEZLETILÉ DÍTĚ, O JEHO ZDRAVÍ, TĚLESNÝ, CITOVÝ, ROZUMOVÝ A MRAVNÍ VÝVOJ, ŘÍZENÍ JEHO JEDNÁNÍ ZA VYUŽITÍ PŘÍMĚŘENÝCH VÝCHOVNÝCH PROSTŘEDKŮ, ABY NEBYLA DOTČENA DŮSTOJNOST DÍTĚTE, VÝKON DOHLEDU
- DÍTĚ NENÍ PASIVNÍ OBJEKT, ALE AKTIVNÍ SUBJEKT, MÁ TZV. PARTICIPAČNÍ PRÁVA (INFORMACE, VYJADŘOVÁNÍ, SPOLUROZHODOVÁNÍ)
- RODIČE MAJÍ BÝT DÍTĚTI PŘÍKLADEM
- SPOLUÚČAST MANŽELA RODIČE DÍTĚTĚ ŽIJÍCÍHO VE SPOLEČNÉ DOMÁCNOSTI

7

ad B) ZASTUPOVÁNÍ

- VE VĚCECH, KE KTERÝM NENÍ DÍTĚ ZPŮSOBILÉ (srov. § 8 a 9 OZ)
- NESHODA RODIČŮ V PODSTATNÉ VĚCI, ROZHODNE SOUD (srov. § 49 ZOR)
- HROZÍ-LI KOLIZE ZÁJMŮ RODIČE A DÍTĚTE, RESP. MEZI DĚTMI TÝCHŽ RODIČŮ → soud dítěti/dětem ustanoví kolizního opatrovníka, zpravidla orgán soc. právní ochrany dětí - OSPOD (srov. § 37 ZOR)

8

ad C) SPRÁVA JMĚNÍ

- RODIČE JSOU POVINNI SPRAVOVAT JMĚNÍ DÍTĚTE S PĚČÍ ŘÁDNÉHO HOSPODÁŘE (srov. § 37a ZOR)
- VÝNOS x PODSTATA: použití v zájmu dítěte i rodiny
- NESHODA RODIČŮ V PODSTATNÉ VĚCI, ROZHODNE SOUD (srov. § 49 ZOR)
- MAJETKOVÝ OPATROVNÍK (srov. § 37b ZOR)
- PO DOVRŠENÍ ZLETILOSTI: ODEVZDÁNÍ JMĚNÍ DÍTĚTI A VYÚČTOVÁNÍ SPRÁVY

9

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST: VZNIK

vzniká a náleží ex lege

- RODIČŮM DÍTĚTE SE ZPŮSOBILOSTÍ K PRÁVNÍM ÚKONŮM V PLNÉM ROZSAHU (*plně svéprávným*), bez ohledu na existenci manželství, faktického soužití apod.
- okamžikem VZNIKU STATUSOVÉHO POMĚRU
 - matka: porod
 - otec: porod a právní domněnka (I. - III.)

nevzniká a nenáleží ex lege (srov. § 34/2 ZOR)

- RODIČŮM DÍTĚTE SE ZPŮSOBILOSTÍ K PRÁVNÍM ÚKONŮM: částečnou, omezenou, žádnou (OZ)
 - nenáleží-li, nelze ji modifikovat

10

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST NEZLETILÉHO RODIČE

- § 34/2 ZOR
- soud může přiznat rodičovskou zodpovědnost ve vztahu k péči o dítě i nezletilému rodiči, staršímu 16 let, má-li k tomu předpoklady
- jde pouze o částečnou rodičovskou zodpovědnost, jejímž obsahem může být pouze osobní péče o dítě
- rodičovská zodpovědnost v plném rozsahu náleží druhému z rodičů (splňuje-li zákonné podmínky) nebo musí být dítěti ustanoven poručník (§ 78 ZOR)

11

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST: MODIFIKACE SOUDEM

§ 44 ZOR

- POZASTAVENÍ
z objektivních příčin (brání překážka), soud „může“, jako celek (*sistace*)
- OMEZENÍ
ze subjektivních důvodů (nevykonává-li řádně), soud „musí“, částečně ► vymezení rozsahu omezení
- ZBAVENÍ
se subjektivních důvodů (zneužívá-li, zanedbává-li) soud „musí“, jde-li o trestnou činnost, soud „zváží“
vždy jako celek (*sankce*)

12

Česká statistická ročenka: www.czso.cz

Ukazatel	2000	2001	2002	2003	2004	Indikator
Rodičovská zodpovědnost	1 024	941	872	866	1 180	Parental responsibility
z toho rodičovská zodpovědnost ztravena						Stripped of parental responsibility
Matka	121	132	123	159	136	Mother
Otec	207	168	173	173	202	Father
oba rodiče	123	109	123	115	153	Both parents

13

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST: TZV. FAKTICKÉ MODIFIKACE VÝKONU

§ 27/3 ZOR

- OMEZENÍ NEBO ZÁKAZ STYKU RODIČE S DÍTĚTEM je-li to „nutné v zájmu dítěte“

§ 76b OSŘ (zákon č. 99/1963 Sb.)

- VYKÁZÁNÍ ZE SPOLEČNÉHO OBYDLÍ z důvodu domácího násilí
- ZDRŽENÍ SE SETKÁVÁNÍ z důvodu domácího násilí
- SVĚŘENÍ DÍTĚTE DO PÉČE JINÉ OSOBY (FYZICKÉ, PRÁVNICKÉ)

14

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST v. PORUČENSTVÍ

- SOUKROMOPRÁVNÍ INSTITUT § 78 a násl. ZOR
- VŠESTRANNÁ OCHRANA NEZLETILÉHO DÍTĚTE, JEHOŽ RODIČE:
 - zemřeli
 - byli zbaveni nebo pozastaveni v RZ soudem dle ZOR
 - byli zbaveni nebo omezeni ve svéprávnosti dle OZ
 - nemají-li svéprávnost pro nezletilost
- OBSAH: PRÁVO A POVINNOST VYCHOVÁVAT DÍTĚ, ZASTUPOVAT JEJ A SPRAVOVAT JEHO JMÉNÍ MÍSTO RODIČŮ (§ 78 IN FINE ZOR), případně OSOBNĚ O DÍTĚ PEČOVAT (není institut NRP)
 - přiměřené užití ustanovení o rodičích a dětech (§ 81 ZOR)
 - rozhodnutí v podstatné věci vyžaduje schválení soudem (§ 80/4 ZOR)
 - dozor soudu (§ 80/1 ZOR)

15

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST v. PĚSTOUNSTVÍ

- SOUKROMOPRÁVNÍ INSTITUT (§ 45a - 45d ZOR)
- OSOBNÍ PÉČE O DÍTĚ, O KTERÉ NEMOHOU OSOBNĚ PEČOVAT JEHO RODIČE
- OBSAH:
 - POVINNOST O DÍTĚ OSOBNĚ PEČOVAT A PŘI PÉČI O OSOBU DÍTĚTE PŘIMĚŘENĚ VYKONÁVAT PRÁVA A POVINNOSTI RODIČŮ
 - ZASTUPOVAT DÍTĚ A SPRAVOVAT JEHO BĚŽNÉ VĚCI
 - ➔ možnost pěstouna domáhat se rozhodnutí soudu v podstatné věci (srov. § 45c/2, 2. věta ZOR)
 - PRÁVA A POVINNOSTI VYPLÝVAJÍCÍ Z RZ ZŮSTÁVAJÍ RODIČŮM (VÝCHOVA - prostřednictvím osobního styku, SPRÁVA MAJETKU, ZASTUPOVÁNÍ V PODSTATNÝCH VĚCÍCH), event. PORUČNÍKOVÍ

16

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST v. PÉČE JINÉ OSOBY:

- SOUKROMOPRÁVNÍ INSTITUT (§ 45 ZOR)
- OSOBNÍ PÉČE O DÍTĚ, O KTERÉ NEMOHOU OSOBNĚ PEČOVAT JEHO RODIČE
- OBSAH VYMEZÍ SOUD (srov. § 45/4 ZOR):
 - zpravidla POVINNOST O DÍTĚ OSOBNĚ PEČOVAT A PŘI PÉČI O OSOBU DÍTĚTE PŘIMĚŘENĚ VYKONÁVAT PRÁVA A POVINNOSTI RODIČŮ, přijímat a vymáhat výživné
 - ZASTUPOVAT DÍTĚ A SPRAVOVAT JEHO BĚŽNÉ VĚCI
- PRÁVA A POVINNOSTI VYPLÝVAJÍCÍ Z RZ ZŮSTÁVAJÍ RODIČŮM (VÝCHOVA - prostřednictvím osobního styku, SPRÁVA MAJETKU, ZASTUPOVÁNÍ V PODSTATNÝCH VĚCÍCH), event. PORUČNÍKOVÍ

17

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST v. DOČASNÉ PÉČE

- PŘEDPĚSTOUNSKÁ § 45b/2 ZOR
 - práva a povinnosti budoucích pěstounů nejsou výslovně upravena
 - z povahy věci vyplývá právo a povinnost o dítě osobně pečovat a rozhodovat o běžných věcech
 - rodiče jsou fakticky omezeni ve výkonu RZ, zejména v osobní péči, nicméně jsou zákonnými zástupci s právem rozhodovat o podstatných věcech dítěte, s právem se s dítětem stykat
 - budoucím pěstounům nenáleží právo domáhat se rozhodnutí soudu v podstatné věci dítěte
- PŘEDOSVOJITELSKÁ § 69 ZOR
 - práva a povinnosti budoucích osvojitelů nejsou výslovně upravena, výjma povinnosti mít dítě u sebe na vlastní náklad
 - z povahy věci vyplývá právo a povinnost o dítě osobně pečovat a rozhodovat o běžných věcech
 - rodiče jsou fakticky omezeni ve výkonu RZ, zejména v osobní péči, nicméně jsou zákonnými zástupci s právem rozhodovat v podstatných věcech dítěte
 - z povahy věci nevyplývá právo rodičů na styk s dítětem - další souhlas ke statusové změně (event. nebyl vyžadován dle § 68 ZOR)
 - budoucím osvojitelům nenáleží právo domáhat se rozhodnutí soudu v podstatné věci dítěte

18

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST v. ÚSTAVNÍ PÉČE

- SANKCE?
- je třeba rozlišovat, zda je dítě v ústavu z vůle rodičů nebo ne
- rodiče jsou *fakticky omezeni* ve výkonu RZ, zejména v osobní péči, nicméně jsou zákonnými zástupci s právem rozhodovat o podstatných věcech dítěte, a zásadně s *právem se s dítětem osobně stýkat*
- dítě nesmí být „trestáno“ zákazem styku s rodiči
- VOP: Rodina a dítě. Stanoviska 2. Praha: ASPI, 2007.

19

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST v. VÝKON TRESTU

- rodiče ve výkonu trestu jsou *fakticky omezeni* ve výkonu RZ, zejména v osobní péči, nicméně jsou zákonnými zástupci s právem rozhodovat o podstatných věcech dítěte, s právem se s dítětem stýkat
- je třeba rozlišovat, zda je rodič ve výkonu trestu odnětí svobody z důvodu např. týrání dítěte, domácího násilí, zneužití dítěte k trestné činnosti atd. nebo z jiných důvodů
- souvisí-li trestná činnost rodiče s dítětem, je třeba „posoudit“, zda rodiče zbavit RZ dle § 44/4 ZOR nebo mu omezit nebo zakázat s dítětem (osobní) styk dle § 27/3 ZOR

20